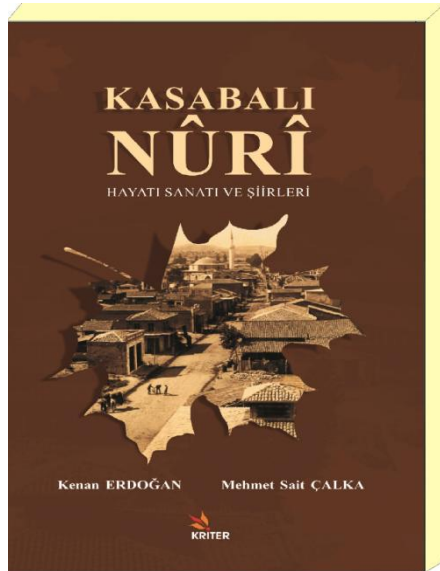

Fatih ÇAL¹
Yavuz KILIÇ²

KASABALI NÛRÎ HAYATI SANATI VE ŞİİRLERİ
(Kenan Erdoğan, Mehmet Sait Çalka, Kriter Yayınları, İstanbul 2018, 190 s.)

Kasabalı Dölekzade / Dölekzade Mehmet Nuri Efendi, Osmanlı Devleti'nin hızla dağılmaya ve parçalanmaya başladığı, Fransız İhtilali, Sanayi İnkılabı ve kapitülasyonlar gibi devleti derinden etkileyen olayların yaşandığı ve devlete "hasta adam" yakıştırmalarının yapıldığı bir dönemde yaşamış şairlerimizden birisidir.

Osmanlı'nın Avrupa devletleri seviyesine erişmek için başlattığı değişim ve yenileşme hareketlerinin neticesi olan ıslahatlar siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanda pek çok değişikliğe sebep olmuş; tabiatıyla edebiyat da bu durumdan nasibini almıştır.

Kasabalı Mehmet Nuri Efendi, Divan edebiyatının etkisini yitirdiği, şairlerin kendilerinden öncekileri taklitten öteye gidemedikleri bir dönemde mütevazı bir kalem olarak karşımıza çıkar. Nuri Efendi, aruz ve hece vezniyle

¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, remote61@mynet.com.

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, yavuzferman@gmail.com

şiiirler yazmış; aynı zamanda bu dönemde zuhur eden ayaklanmaları, ihanetleri, entrikaları, haksızlıkları ve gördüğü aksaklıkları mizahi bir dille ve cesurca ifade etmiştir.

Kenan Erdoğan ve Mehmet Sait Çalka tarafından ilk olarak 29-30 Eylül 2005'te Manisa Şehri Bilgi Şöleni'nde "Kasabalı Mehmet Nûrî Efendi ve Destanları" adlı bir bildiri sunulmuştur. Ardından 2011'de Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi'nde "Kasabalı Dölekzâde Mehmet Nûrî Efendi (1868-1916) ve Bazı Şiirleri" başlıklı makale yayımlanmıştır. Bunların akabinde yapılan özverili çalışmalar neticesinde Kasabalı Nuri Efendi'nin hayatı ve şiirleri müstakil bir eser haline gelmiş ve okuyucuların beğenisine sunulmuştur.

Kenan Erdoğan ve Mehmet Sait Çalka tarafından hazırlanan *Kasabalı Nûrî Hayatı Sanatı ve Şiirleri* isimli eser "Giriş" ve 3 ana bölümden müteşekkildir. Giriş bölümü, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Devleti" ana başlığı altında "Siyasi ve Sosyal Durum" ve "Edebi Durum" olarak iki kısma ayrılmıştır. "Siyasi ve Sosyal Durum" bölümünde, Osmanlı Devleti'nin Fransız İhtilali başta olmak üzere Sanayi İnkılabı, kapitülasyonlar ve pek çok farklı sebebin de tesiriyle dağılma ve parçalanma dönemine girmesi, yaşanan buhranlı hadiseler, isyanlar neticesinde adeta süreklilik kazanan tahttan indirme olayları ve padişah değişikliklerinden bahsedilmiştir. Bu dönemde askerî, idarî ve siyasal alanın yanı sıra eğitim hayatında da yapılan ıslahat hareketleri anlatılmıştır. "Edebi Durum" bölümünde ise devletin tüm alanlarında yapılan bu köklü değişikliklerin kültür ve edebiyata tesir ettiği, Divan edebiyatının eski hâkimiyetini yitirdiği, şairlerinden kendilerinden öncekileri taklitten öteye gidemedikleri, birçok şairin klasik üslup ile batıdan alınan yeni şiir arasında sıkışıp kaldığı belirtilmiştir. Bunun neticesi olarak bu dönemdeki Divan şairlerinin nitelikli eser meydana getiremediği ifade edilmiştir. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "Eski, yürüyen hayat karşısında son sözünü söylemesine rağmen, cemiyetin içinde, ruhlarda bütün unsurlarıyla çok derin surette hâkimdi. Bütün hayat onunla dolu idi." (Tanpınar 1956: 38) sözlerinden hareketle Divan edebiyatının hayatımızdan birdenbire silinip gitmeyeceğinden bahsedilmiş ve Enderunlu Vasıf, Keçecizade İzzet Molla, Yenişehirli Avni, Hersekli Arif Hikmet, Leyla Hanım, Eşref Paşa, Akif Paşa, Şeref Hanım gibi bazı şairler tarafından edebiyatımıza bazı yenilikler getirilerek Divan edebiyatının bir süre daha devam etmesini sağladıkları dile getirilmiştir.

Birinci bölümün ana başlığı "**Kasabalı Nûrî Hayatı Sanatı ve Şiirleri**"dir. Bu bölümün ilk alt başlığı olan "**Hayatı**"nda, Nuri Efendi'nin 1868'de Akseki'nin Emrişıklar Köyü'nde doğup küçük yaşlarda Kasaba'ya yani yeni adıyla Turgutlu'ya geldiği, çeşitli işlerle meşgul olduğu, hiç evlenmediği gibi bilgiler verilmiştir. Bu bölümde ayrıca Kasabalı Nuri Efendi'nin döneminde gördüğü haksızlıkları eleştirmesinden dolayı tevkif edilmesi ve hapse atılması, zorlu geçen bu mahpus hayatından sonra inzivaya çekilmesi ve çok geçmeden ahirete intikal etmesi de onun hayatına dair düşülen notlardan bazılarıdır.

Birinci bölümün ikinci alt başlığı "**Edebi Şahsiyeti ve Manzumeleri**"dir. Bu başlık altında onun şiirlerinin en güçlü damarını dinî tasavvufi konularda yazmış olduğu destan ve mersiye türündeki şiirlerin oluşturduğu, özellikle Kerbela Mersiyesi'nin onun şiirinde çok mühim bir yer tuttuğu belirtilmiştir. Dinî konular dışında aşk ve sevdâ konulu lirik tarzda divan, kalenderi, koşma türünde de şiirler yazdığı, şiirlerinde istibdadın kötülüğü yanında hürriyetin güzelliklerinden de bahsettiği, ülkedeki sosyal ve siyasal gelişmelere hiçbir zaman uzak olmadığı, devrin şairlerinden Eşref Paşa'dan çok etkilendiği ifade edilmiştir. Ayrıca aruz vezniyle 5 terci-i bent, 3 kaside, 2

ramazaniyye, 1 arzhâl, 1 murabba, 1 gazel ve 1 kıta; hece vezniyle ise 1 hasbihâl, 23 koşma ve 6 destan kaleme aldığı belirtilmiştir.

İkinci bölümün ana başlığı “**İnceleme**” şeklindedir ve 4 alt başlığa ayrılmıştır. Birinci alt başlık olan “**Kasabalı Nûrî'nin Şiirlerinde Dil ve Üslup Özellikleri**”nde şairin şiirlerinde Divan şiiri tarzında yazdığı şiirlerde süslü ve ağırdal bir dil, halk edebiyatı türünde yazdığı şiirlerde ise daha sade ve günlük konuşma diline yakın bir dil kullandığından söz edilmiştir. Arapça ve Farsça kelimeler marifetiyle tamlama ve terkipler kullandığından fakat bunu okuyucunun ilgisini farklı yollarla çekerek yaptığından, vezinlerde başarılı olduğundan bahsedilmiştir. Ayrıca, Nuri Efendi'nin yaşadığı yörenin ağız özelliklerini şiirlerinde kullandığı, örnekler verilerek açıklanmıştır.

İkinci bölümün ikinci alt başlığı olan “**Kasabalı Nûrî'nin Şiirlerinde Hiciv ve Mizah**” bölümünde Kasabalı Nuri'nin de devrin sosyal ve siyasal gelişmelerine kayıtsız kalmadığından; şiirlerinde istibdat döneminde yaşanan zulüm, rüşvet, haksızlık ve adaletsizlikleri hicvettiğinden, bu konuları mizahi bir dil ve alaycı bir tavırla ele aldığından bahsedilmiştir. Tüm bu mevzular aynı zamanda örneklerle pekiştirilmiştir.

Bu bölümün üçüncü alt başlığı “**Kasabalı Nûrî'nin Şiirlerinde Atasözleri ve Deyimler**”dir. Bu bölümde örnekler ışığında şairin mizahi bir dil kullanması hasebiyle atasözlerinden ziyade deyimler kullanarak mesajını daha açık hâle getirdiği anlatılmıştır.

Örnek: saç sakal birbirine karışmak, ensesine yapışmak, pancar kesilmek, parmak ısırma vb.

Hükûmet sükûnundan sille yumruk eksik etmezdi

Tokattan külde pişmiş eski bir pancara dönmüştük (s. 43.)

Dördüncü ve son alt başlık, “**Kasabalı Nûrî'nin Şiirlerinde Ayet ve Hadisler**” şeklindedir. Bu kısımda şairin şiirlerini daha anlamlı kılmak, içeriğini pekiştirmek ve şiirlerine dinî bir motif katmak adına ayet ve hadislerden yararlandığından bahsedilmiştir. Bu durum aynı zamanda örneklerle de pekiştirilmiştir.

Örnek:

Şâh-ı 'ulviyetsin ey şâh-ı 'âlem

Mahzar-ı esrâr-ı vemâ erselnâ

(vema erselnâke illa rahmeten lil-âlemin. S. 45.)

Üçüncü bölümün ana başlığı “**Tüm Şiirleri**”dir. Bu bölüm “Aruz Vezniyle Yazılan Şiirler” ve “Hece Vezniyle Yazılan Şiirler” şeklinde iki alt bölüme ayrılmıştır. “**Aruz Vezniyle Yazılan Şiirler**” adlı birinci bölümde şaire ait şu manzumeler yer almaktadır:

- Arzhâl (1 adet)
- Ramazaniyye (2 adet)
- Terci-i bent (5 adet)
- Kaside (3 adet)
- Murabba
- Gazel
- Kit'a

“Hece Vezniyle Yazılan Şiirler” adlı ikinci bölümde ise şaire ait şu manzumeler bulunmaktadır:

- Hasbihâl (1 adet)
- Koşma (23 adet)
- Destan (6 adet - *Ya’kûb ve Yûsuf Aleyhi’s-Selam Destanı, Ashâb-ı Kehf Destanı, Nasihate Dair Destanı, Kerbela Destanı, Eyyûb Peygamber ‘Aleyhisselâmın Destanı, Zekeriyâ İle Yahyâ Peygamber ‘Aleyhisselâmın Destanı*)

Çalışmaya ait “Sonuç”, “Kaynaklar” ve “Kişi Adları Dizini” bölümlerinden sonra “Ekler” bölümü oluşturulmuş ve bu son bölümde Âşık Mustafa Remzi’nin *Mecmuu-i Eş’âr* adlı eserinden örnek varaklar verilmiştir.

Sonuç olarak, **Kenan Erdoğan ve Mehmet Sait Çalka** tarafından hazırlanan **Kasabalı Nûrî Hayatı Sanatı ve Şiirleri** isimli kitabın hazırlık, basım ve yayımında emeği geçen herkese teşekkür ederiz.

Büyük bir emeğin ürünü olarak ortaya çıktığı açıktır. Titiz bir araştırma, inceleme ve okumanın ürünü olduğu dikkat çeken bu konu, bildiri ve makale ile başlayan süreç neticesinde kitap ile taçlandırılmıştır. Yerelde yaşamış mahalli bir şair olarak fazla bir üne sahip olmayan Kasabalı Nuri, hem aruz hem de hece vezniyle şiirler yazarak edebiyatımıza ve kültürümüze katkıda bulunmuş, ayrıca yaşadığı dönemdeki gelişmeleri şiirlerinde yansıtarak o dönem hakkında önemli bilgiler sunmuştur.

Büyük bir emek ürünü olan bu eser için hocalarımıza edebiyat âlemi adına teşekkür ediyor, sevgi ve saygılarımızı sunuyoruz. Bu tür çalışmalara yenilerinin eklenmesi ümidiyle ilgililere tavsiye edilir.

